

Lustrum

Sollemnia aedificii a. D. MCMXI inaugurati

Separatum

Lustrum

Ménesi út 11–13.
Sollemnia aedificii a.D. MCMXI inaugurati

Ediderunt
László Horváth, Krisztina Laczkó, Károly Tóth,
et
András Péterffy (Appendix)

Typotex Kiadó–Eötvös Collegium
Budapest, 2011

Sumptibus NKA

nka
Nemzeti Kulturális Alap

© Auctores et compositores, 2011
ISBN 978 963 279 441 9

Lócsi Levente

Gerevich Tibor

Az Eötvös Collegium története – Bartoniék Géza (1854–1930)¹

[Bartoniék Géza] A kollégium első igazgatója, ő szervezte meg, indította el, alakította ki rendjét és szellemi arculatát, mely nélküle bizonyosan más lett volna. Övé is volt alapításának első gondolata. Szerencsés találkozás, hogy egyetemi tanársegédje volt az alapító miniszternek, Eötvös Lorándnak,² a későbbi első kurátornak. Amiből nemcsak az következett, hogy a miniszteri széket szerencsére csak rövid időre betöltő professzor Bartoniék elgondolását meg tudta valósítani, hanem az is, hogy a gondolat és kivitel a legtökéletesebb összhangban állott egymással. Az indulás nem lehetett volna szerencsésebb. S az intézet további fejlődésének is biztosítéka volt az első igazgató és az első kurátor harmonikus együttműködése. Bartoniék rajongással csüngött mesterén, a nagy tudós tekin-

¹ Közreadja: Markója Csilla és Bardoly István. A kézirat pontos keletkezési ideje nem ismert, de biztosan 1930 és 1949 közötti. A szerző, Gerevich Tibor (1882–1954) 1901 és 1904 között volt az Eötvös Collegium tagja. Diákéveinek eme inspiráló helyszínéről könyvet is tervezett írni, amely azonban – jelenlegi ismereteink szerint legalábbis – nem készült el. Ő volt 1945 és 1949 között az Eötvös Collegium Volt Tagjai Szövetségének elnöke. Fennmaradt kéziratának részletét és egy collegiumi visszaemlékezését most együtt közöljük. Lelőhelye: MTA Könyvtár, Kézirattár, ltsz. Ms 5723/115 (gépirat). Első alkalommal megjelent ugyanezen a címen MARKÓJA Csilla és BARDOLY István gondozásában: *Enigma. Gerevich Tibor (1882–1954)*. XVI. évf. (2009) 60. sz., 49–56.

² Eötvös Loránd (1848–1919): fizikus, az MTA tagja. 1860-ig a szülői házban Keleti Gusztáv és Vécsey Tamás irányításával folytatta tanulmányait, majd a pesti piaristáknál érettségizett. A budapesti egyetemen jogot tanult, de természettudományi előadásokat is hallgatott. 1867–1870-ben a heidelbergi egyetemen, illetve Königsbergben elméleti fizikát tanult. 1870-ben doktorált Heidelbergben. 1871-ben a budapesti egyetem magántanára lett, 1872 és 1878 között nyilvános rendes, majd 1878 és 1894 között, illetve 1896-tól haláláig tanszékvezető tanára. Az 1881-ben Párizsban tartott első európai villamossági kongresszuson Trefort kultuszminiszter megbízásából Eötvös Loránd és Than Károly képviselték Magyarországot. Trefort megbízta Eötvöst, hogy tanulmányozza a francia oktatásügyet. „Ügy tűnik, ez utóbbi feladat állt közelebb Eötvös érdeklődéséhez. Bartoniék emlékezete szerint nagyjából ettől az időtől fogva reménykedett Eötvös abban, hogy sikerül Magyarországon felállítani egy kollégiumot a párizsi École Normale Supérieure mintájára.” 1889 és 1905 között az MTA elnöki tisztét látta el, 1894–1895-ben pedig vallás- és közoktatásügyi miniszter volt. 1896-tól haláláig az Eötvös Collegium kurátora. A Collegiumot Beöthy Zsolt javaslatára nevezték el Eötvös Loránd édesapjáról, Eötvös Józsefről. RADNAI Gyula: 100 éves az Eötvös József Kollégium. *Természet Világa* 126 évf. (1995) 386–390.

télyét elismerte, aminthogy Eötvös Loránd ismerve munkatársának különleges nevelői hivatottságát, hagyta őt dolgozni. Ideális helyzet volt. A direktor apró-cseprő adminisztratív ügyekkel nem zavarta munkájában a világhírű tudóst, akit a bürokrácia nem is érdekelt, annak bizonyos formáit bizonyára le is nézte.

A kurátort mi, akkori kollégisták a kollégiumban csak egy-egy „sörösvacsorán” láttuk, amikor is nemcsak bőkezű vendégszeretetét élveztük, hanem egy-egy rövid és könnyed asztali speech formájában szellemének csillogását is. Az akkori kollégiumtól távol állott minden rétori hajlam, a kurátortól kezdve az utolsó gólyáig. S ennek a frázismentes légkörnek igazi megszemélyesítője, kialakítója maga Bartoniek volt.

A kollégisták munkáját apróra ismerte, buzdította és irányította. Esténként sorra járta szobáinkat, nem hogy ellenőrizzen, hanem a munkában tanácsaival segítsen. Legnagyobb büntetése az volt, ha esti látogatása során elnézett a vétkes felett, vagy egy egész szobát, lakosztályt elkerült. A gyepelőt mégis kézben tudta tartani.

Nap nap mellett szinte minden kollégistával foglalkozott, átfogó műveltsége képesítette, hogy a legkülönbözőbb szakmákhoz hozzá tudjon szólni. Szónokolni azonban sohasem hallottuk. Amilyen egyenes volt tartása késő öregkoráig, szellemi és erkölcsi magatartása is az volt, szilárd és félreérthetetlen. Nem hajlott és hajladozott, sem a hatalom, sem a szellemi vagy éppen politikai divatok előtt. Legkevésbé hajlott az akkori magyar politikai élet áramlatai vagy épp pártjai felé. Minden tettéből kitűnt, hogy szociális gondolkodású, szabad szellemű férfi volt.

Bár határozott véleménye volt a dolgokról, nézeteit, világnézetét nem erőszakolta a kollégistákra, s épp ezzel a magasrendű objektivitással, észrevétlenül, akaratlanul is hatott rájuk, s teremtette meg a kollégiumban a szellemi szabadság légkörét. A gondolat, a kutatás szabadságát szentnek tartotta. Hiit a tudományban, s a tudományos munkát a legmagasabb mértékkel mérte. Ezt az igényességet a kollégistákba is belenevelte.

Ne gondoljuk azonban, hogy Bartoniek valami rideg, a tudomány mechanizálására beállított, egyoldalú értelmi lény lett volna. Szerette és értette a zenét, amit a szülői házból hozott magával, hiszen atyja, Bartoniek Lőrinc, falusi kántortanító, majd a nagyszombati jezsuitáknál orgonista volt. A hangversenyeknek nem volt nála szorgalmasabb látogatója. Maga is zongorázott, s szívesen vett rész a kollégisták (a cselista Kuncz Dadi³, Holub⁴, Jakucs⁵ hegedűsök) triójában, kvartettjében. Énekórákat

³ Kuncz Aladár (1885–1931): író. 1908-ban szerzett magyar–latin–görög szakos tanári oklevelet. Az első világháborúban a franciák internálták, ebből az élményből született *A fekete kolostor* című műve. Az *Erdélyi Helikon* egyik alapítója és szerkesztője.

⁴ Holub József (1885–1962): történész, az MTA tagja. 1908-ban szerzett tanári oklevelet, 1910-ben bölcsész-, majd 1920-ban államtudományi doktori címet. 1920-tól a budapesti, 1923-tól 1949-ig a pécsi egyetem tanára.

⁵ Jakucs István (1882–1964): fizikus, tudománytörténész. 1904-ben szerzett tanári oklevelet a budapesti egyetemen. 1904-től a debreceni református gimnázium tanára, majd igazgatója volt.

rendszeresített, melyeken minden kollégistának – a botfűlűnek is – részt kellett vennie. Hetenkint egyszer, a szeretetreméltó Waldbauer József⁶ – Imre⁷ bátyja – vezetésével kórusban énekeltünk, s hogy a nagyszombati regens chori fia mily komolyan vette az énekórákat, arra jellemző, hogy ezeken a napokon külön uzsonnát kaptunk, amiben nem részesültek az igazolatlanul távol maradottak. Mégis ebből a kórusból alakult ki az az ének- és zenekar, melyet a farsangi kabarékon, mint egyetlen komoly produkciót Kodály Zoltán vezényelt. S ki tudja – ki ismeri a zseni rügyfakadásának titkait? –, nem akkor fogamzottak-e meg a Psalmus szerzőjének nagy kórus-álmai. Az igazgató a sörösvacsorákon szívesen hallgatta a kollégisták énekét és az „Alispán” később nemzedékről nemzedékre öröklött dallamának felcsendülését Birta⁸ úr hetyke bajusza alól. Kollégistáival együtt élvezte hasonló alkalmakkor Gyomlay László⁹ szakvezető tanárunknak, érces baritonján előadott klasszikus repertoárját, melynek clou-ja a „Két gránátos” volt. Szerette a tréfát, derült az akkor divatba jött kollégiumi kabarékon, házi szerzőnk Bodnár Gyuszi¹⁰ humoros darabjain, s tapsolt a dramatiszt Nôtre Dame-i toronyőr primadonnája (Esmeralda – Zemplén Ákos¹¹), a későbbi Géza alakításának. Méltányolta a jó vicceket, s elnézte a rosszakat. A poharat is meg tudta fogni s évtizedeken át jött össze egy-két pohár sörre rendes társaságával, kollégiumi és egyetemi tanárokkal (Filárszky¹², Hoffmann,¹³ Szimyei,¹⁴ Pasteiner,¹⁵

⁶ Waldbauer József (1861–1920): zeneszerző, hegedűművész, zenepedagógus. Budapest zenei szakfelügyelő-igazgatója. Waldbauer Imre hegedűművész apja.

⁷ Waldbauer Imre (1892–1953): hegedűművész. 1909-ben szervezte meg a híres Waldbauer–Kerpely-vonósnégyest.

⁸ Birta István (1878–1934): középiskolai tanár. 1905-ben szerzett latin–görög szakos tanári oklevelet. Kiskunhalason, Szatmáron, majd 1928-tól Debrecenben tanított.

⁹ Gyomlay László (1889–1951): gimnáziumi tanár. 1911-ben szerzett magyar–latin–görög szakos tanári oklevelet. 1913–1933-ban a Budapesti Érseki Gimnázium, 1934 és 1944 között a Madách Gimnázium tanára volt. 1951-ben az ÁVH letartóztatta, az ÁVH fogságában halt meg.

¹⁰ Bodnár Gyula (1882–1939?): középiskolai tanár. 1905-ben magyar–francia szakos tanári oklevelet szerzett. A Budapest IV. kerületi reáliskola tanára volt.

¹¹ Zemplén Géza (1883–1956): kémikus, az MTA tagja. 1904-ben szerzett bölcsészdoktori, majd 1905-ben természetrajz–vegytan szakos tanári oklevelet. 1913-tól a Budapesti Műszaki Egyetem tanára volt.

¹² Filárszky Nándor (1858–1941): botanikus, az MTA tagja. 1897-től az Eötvös Collegium vezető tanára.

¹³ Hoffmann Frigyes (1853–1938): középiskolai tanár. A budapesti egyetemen szerzett tanári oklevelet. 1879-től a Pozsonyi Evangélikus Líceum magyartanára, majd 1886-tól a Brassói Állami Főreáliskolában tanított. 1906-tól az Eötvös Collegium vezető tanára volt, az 1910-as évek elejétől 1917-ig a zeneművészeti főiskolán oktatott. Hoffmann Edith művészettörténész és Hoffmann Mária könyvtáros édesapja.

¹⁴ Szimyei József (1857–1943): nyelvész, az MTA tagja.

¹⁵ Pasteiner Gyula (1846–1924): művészettörténész, műkritikus, az MTA tagja. 1864 és 1868 között végezte egyetemi tanulmányait Pesten és Bécsben. 1872 és 1874 között ösztöndíjként Rómában

Heinrich¹⁶ stb.) a régi Vámház körüti „Kis Szikszay”-ban.¹⁷ Szerette a szabad természetet, szeretett turistáskodni, s szívesen rándult ki a kollégistákkal a budai hegyekbe, a Dobogókőre, Visegrádra.

Bartoniek a kollégiumot tágabb családjának tekintette. Patriarchális igazgatására jellemző, hogy a kollégistákat szakonként és lakosztályonként kis családokba tömörítette, s ezek alkotmányos úton maguk választották az idősebbek közül a fejüket, a „családapát”, aki a belső rend bizonyos dolgaiban felelős volt „Bégé Úrnak”. Így neveztük ti. egymás között Bartonieket, annál fogva, hogy kifüggesztett hirdetményeit nevének kezdőbetűivel írta alá. A kollégisták iránti gondos szeretete nem szűnt meg egyetemi éveik után sem. Pályájukat egyengette, sorsukat figyelemmel kísérte. A kollégium szellemének folytonosságát és megszilárdulását biztosította azáltal, hogy a kiválóbbakat, olyanokat, akikben meglátta a tudomány elhivatottságát, s akiknek további kutatómunkája nem volt más tudományos intézetekhez kötve, ott tartotta mint szakvezetőket, s ezekből választotta ki, nevelte a kollégium későbbi tanárait, a más intézetekből meghívott első tanári kar után.

Már az első években olyan mestereket, kiváló tudósokat és kiváltságos egyéniségeket nyert meg vezető-tanárokkul, mint Péterfy Jenő,¹⁸ Mika Sándor,¹⁹ Alexander Bernát,²⁰

és Bécsben végzett kutatásokat. 1875-ben doktorált, illetve magántanári habilitációt tett. 1876-tól 1918-ig a budapesti egyetem művészettörténet tanszékén tanított, 1890-től nyilvános rendes tanár. 1916-ban nyugdíjazták. 1888 és 1914 között a Képzőművészeti Főiskolán is tanított.

¹⁶ Heinrich Gusztáv (1845–1922): irodalomtörténész, germanista, az MTA tagja.

¹⁷ A Vámház körüton működő Szőlőlevél vendéglőről van szó, amelyet tulajdonosáról hívtak Kis Szikszaynak, annak korábbi, Múzeum körüti étterméről. „Apám elment Czakó Adolf rektorhoz, ki barátja és sörözőtársa a Szikszayban. (Bartoniek-asztalnak hívták magukat, hetenként együtt ülnek, még Wittmann prof. nevére emlékszem.)” Kiss Tibor: *Befejezetlen önéletrajz*. Budapest, HAP Galéria, 2007, 80. Czakó Adolf (1860–1942): mérnök. 1918–1920-ban a Műegyetem rektora. Wittmann Ferenc (1860–1932): fizikus, az MTA tagja, műegyetemi tanár.

¹⁸ Péterfy Jenő (1850–1899): irodalomtörténész, esszéista. 1896-tól tanított az Eötvös Collegiumban.

¹⁹ Mika Sándor (1859–1912): történész. 1895-től az Eötvös Collegiumban vezető tanár, 1897-ben a budapesti egyetem magántanára, majd 1911-től nyilvános rendkívüli tanára.

²⁰ Alexander Bernát (1850–1927): filozófus, esztéta, egyetemi tanár, az MTA tagja. Érdekes, hogy az Alexander Bernát életéről szóló írások, lexikon szócikkek ezt az adatot nem tartalmazzák, pedig Gerevichen kívül más visszaemlékezések is szólnak Alexander tanárságáról. Így a gazdag forrásanyagot felhasználó Péterfy-monográfia: ZIMÁNDI P. István: *Péterfy Jenő és kora*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1972, 353 – vagy id. Kántor Lajos: „Az egyetemi órák látogatásán kívül az első évben heti 2 órában a német és négy éven keresztül mindenkinek heti 4 órában a francia nyelv tanulása kötelező volt. Ezenkívül minden szaktárgyból voltak órák a kollégiumban is. E kurzusokon igen komoly munka folyt nagy penzumokkal. Számomra örökké felejthetetlenek lesznek Gombocz Zoltán, Horváth János, Alexander Bernát órái. Kétévenként a francia nyelv elsajátítására École Normale-t végzett két francia tanárt alkalmaztak, azért alkalmazták őket csak két évre, hogy a hallgatók ne használhassák

Szilasi Móric.²¹ Nagy súlyt helyezett a kollégisták nyelvtudására, s ebből a célból kiváló fiatal francia, majd olasz és angol tanárokat hívott meg, akik a kollégiumban laktak, s együtt éltek a kollégistákkal. Mindjárt kezdetben kapcsolatba lépett a francia Ecole Normal Supérieurel, a kollégium szervezetének mintáját is tőle vette.²²

Bartoniék Géza életét két részre lehet osztani, az Eötvös-kollégium megalapítása előtti és utáni időre. Beszámítva ifjúságát, a nagyobbik rész igazgatói működésére esik. A kollégium első 35 évének története az ő életének története is. Előző élete egy fiatal tanár és tudós egyenletes, szabályszerű pályája, melyet a kollégiumért örömmel áldozott fel. Röviden a következő. 1854. szeptember 3-án a Pozsony megyei Szárazpatakon született. A nagyszombati, majd a pozsonyi egykori kir. kat. gimnáziumba járt, ahol 1874-ben érettségizett. Atyja – mint már említettük – kántortanító, majd templomi orgonista lévén, a szülői házban sok és jó zenét hallott. Mint jó hangú és hallású fiú 12 éves korában fellépett Haydn „Teremtés” oratóriumában, Éva szólamát énekelte. Atyja és egy korán elhunyt bátyja csillagászati tanulmányai felébresztették benne a természettudományok iránti érdeklődést. A budapesti egyetemre földrajz szakra iratkozott, de miután Eötvös Loránd egy óráját végighallgatta, a nagy fizikus zseniális egyénisége olyan nagy hatással volt rá, hogy eredeti szaktárgyait a fizika–matematikával cserélte fel. Másodéves korában mint gyakornok, majd tanulmányai befejeztével 5 évig mint asszisztens működött Eötvös mellett. Félévi nyíregyházai tanárkodás után 1886-ban a budapesti polgári iskolai tanítóképző intézet tanárává nevezték ki.²³ Ugyanebben az évben nőül

kisegítőül a magyar nyelvet.” KÁNTOR Lajos: A kapu. Ház, utca, város (ország). (Id. dr. Kántor Lajos ön-életírásából). *Forrás* 36. évf. (2004) 3. sz., 101.

²¹ Szilasi Móric (1854–1905): nyelvész, az MTA tagja. 1895-től az Eötvös Collegiumban a nyelvészet vezető tanára, 1903-tól a kolozsvári egyetemen tanított.

²² Eötvös Loránd még miniszter korában megígérte Bartoniéknek, hogy kiküldi Párizsba az École tanulmányozására. Erre 1897-ben került sor, amikor Eötvös mint kurátor szabadságot adott Bartoniéknek.

²³ Mint Radnai Gyula, a korszak fizikatörténetének legjobb ismerője írja: „Kettőjük kapcsolata egész életükben megmaradt annak az ideális tanár-tanítvány kapcsolatnak, aminek az első perctől kezdve indult. Ezt a kapcsolatot a kölcsönös tisztelet, s az elfoglaltságig menő, őszinte bizalom jellemezte. Íme egy levél, melyet Bartoniék érdekében írt Eötvös 1883-ban Trefort Ágostonnak: »Kedves Trefort bácsi! Asszisztenseim egyikét, Bartoniék Gézát bátorodom figyelmedbe ajánlani... Az ügy, amelyben kérésemet most hozzád intézem, a következő: A budapesti gyakorlóiskolán (melyet Mintagimnáziumnak is neveznek) Luther matematika- és fizika-tanárnak bekövetkezendő más elhelyezése által tanszéke megürül. Elsősorban ez az állomás az, amelyre Bartoniék ajánlom, mint olyan embert, ki nálam négy éven át asszisztens volt, s meggyőződésem szerint igen sokat tanult, s rendkívüli szorgalma és tudományos törekvése mellett még sokat fog tenni, ha a fővárosban marad, ilyen ember az, akiből esetleg még egyetemi tanár is válhatik, s ilyenre lesz szükség, ha 2. egyetem lesz. Ez állomásra fő konkurense, kinek úgy tudom sok kilátása van, Müller József tanár a terézvárosi reáliskolán. Müllernak az előnye, hogy már régi és gyakorlott iskolamester, ki keveset tud, de azt, úgy mondják, ügyesen tudja tanítani. Tegyük tehát, hogy Müller nyeri el az állomást,

vette Szumrák Ilonát, Szumrák Frigyes üvegyáros leányát. Házasságából négy leány és egy fiú született, aki ifjan, az első világháború második évében hősi halált halt.²⁴ Mikor Eötvös megalapította a Matematikai és Fizikai Társulatot, Bartoniek lett a társulat titkára és folyóirata, a *Mathematikai és Fizikai Lapok* fizikai részének szerkesztője (1892–1896). Életének ebben az első szakaszában jelentékeny tudományos működést fejtett ki, főleg a hangtan és fénytán terén. 1884–1896 közt 58 tudományos cikke jelent meg, néhány fordításon és könyvismertetésen kívül. A Pallas Lexikon fizikai címszavainak jó részét is ő írta.

Sokat ígérő tudományos pályát hagyott tehát félbe; midőn még fiatalon, 41 éves korában, ideiglenes minőségben, két évvel utóbb, 1897-ben pedig mint kinevezett igazgató átvette a kollégium vezetését. Azóta minden idejét, erejét a kollégiumnak szentelte, amely szerencsére olyan lett, amilyennek ő képzelte, akarta és fejlesztette. Az intézetnek nevet, rangot szerzett idehaza és a külföldön, és kiépítette külföldi kapcsolatait, különösen francia és később olasz vonalon. A latin s kivált a francia szellemnek nagy tisztelője volt, s érthető, hogy sok és megérdemelt kitüntetés közül a francia becsületrendre volt a legbüszkébb.²⁵ Éppúgy örömmel töltötte el az az elismerés, hogy a kollégium 25 éves fennállása alkalmából 1920-ban a budapesti Egyetem bölcsészeti kara, melynek egykor

ez esetben megürül a terézvárosi reáliskola tanszéke. Második sorban akkor ez állásra ajánlom Bartonieket. Erre úgy tudom, egy híres ember, Antolik Aradról van dezinálva. Ez az Antolik egy tudományos svindler, akinek célja az, hogy mint Zichy Jenő vagy Haynaldnak neve, lehetőleg sokszor jöjjön az újságban. Ha az ember egy üveglapot beporoz, s arra villamos szikrát üttet, akkor a szikra a port szétszórja, és sokszor igen csudálatos alakok jönnek létre, melyeket éppen úgy lehet különöségük szerint osztályozni és leírni, mint azt a sokféle alakot, melyet a gyerek kap, mikor vízbe ömolt önt. Antolik több mint 10 éve játszik ezzel, s tagadhatatlan, hogy e kísérlet kivételében nagy virtuozitást ért el, s arról sokat írt. Emellett azonban írt egy tankönyvet is, mely oly botrányosan rossz, minőhöz fogható talán sohasem jelent meg, az első sortól az utolsóig hibás, s oly borzasztó tudatlanságot árul el, melynél fogva ha tőlem függne, őt tanári állásától egyenesen elcsapnám. Ha Antolik feljön Pestre, itt bizonyosan híres ember lesz, ki tudományos szédelgésével nagy popularitásra fog szert tenni. Az ilyen emberekkel a szerény munkásnak nehéz konkurálni, s éppen azért tartom kötelességemnek vele szemben Bartoniek Gézára, mint ilyenre figyelmedet felhívni. Talán idejekorán szólok e tárgyról, de tudom, hogy ez ügyben már többen mozognak. Kérlek bocsásd meg, hogy ilyen hosszasan írtam, de tudod, hogy nem szeretek írni, így e hosszasság csak arról tanúskodik, mennyire szívemen fekszik a dolog. Maradok szerető öcséd: Loránd« Hiába volt e levél, Eötvösnek nem sikerült Bartoniek Gézárt bejuttatni a gyakorló gimnáziumba, a Kármán Mór-féle Mintagimnáziumba. Csak három év múlva, 1886-ban nevezte ki őt Trefort a polgári iskolai Tanítóképző Intézet tanárának.” Lásd: RADNAI Gyula: Az Eötvös-korszak. *Fizikai Szemle* 41. évf. (1991) 10. sz., 341–380.

²⁴ „Nagy hozzáértéssel vezette évtizedeken át a Collegiumot, mely családi bajai ellen is menedéke lett: feleségének állapota éppen a 90-es évek második felében súlyosbodott, míg azután 1901-ben ideggyógyintézetbe kellett szállítani mint gyógyíthatatlan beteget, 1915-ben pedig egyetlen fia, Emil esett el a harc téren 26 éves korában”. Lásd: ZIMÁNDI 1972, 352.

²⁵ Bartonieket a francia kormány a francia–magyar kulturális kapcsolatok fejlesztéséért a becsületrenddel, az olasz kormány pedig az olasz kultúra terjesztéséért az olasz királyi koronarenddel tüntette ki.

hallgatója volt, s melynek annyi tanárjelöltjét segítette nevelni, tiszteletbeli doktorává avatta. Nemes célnak szentelt életét hosszú betegeskedés után 1930. február 11-én 76 éves korában fejezte be. Áldjuk emlékét!²⁶

²⁶ Laczkó Géza – aki regényben is megörökítette Eötvös collegiumi éveit – 1920-ban írta Bartonekról: „A dologban pedig az van, hogy a Collegium (már ilyen furcsa konzervatívszagú szó jön a tollam alá!) a francia és franciás kultúra otthona volt. A nagy német áradatban egy kis román, sőt gall sziget. S ez Bartonek Géza érdeme, ki kezdettől máig igazgatója. Vele és általa bámultuk Párizst és Franciaországot, ő, nem az escarpin-ek és balett-trikók, hanem a munka, a művészi lendület, a nagy matematikusok hazáját. Leült velünk a társalgóba Gustave Doré Don Quichotte-illusztrációit, a Simplicissimus Verlaine számát lapozni s lelkesedni a tiszta logika, a harmonikus művészet s a végig élt élet franciáiért. Anatole France-ot ő adta kezünkbe s Renan Souvenirs-jére ő hívta fel ámuló figyelmünket. Különös ember, soknak jó, soknak rossz, nekem a legnagyobb, ami a földön élém kerülhet: Ember, élő és változó élet-darab. Reggel egyetemre hajszolt, délután szakorákra, de Leconte de Lisle vagy Maupassant mellől sohasem riasztott vissza a formulás tankönyvekhez. Ha bejelentettük, hogy a Dobogókőre gyalog kirándulást teszünk, örömeben egy üveg tokajival toldta meg bőven mért magunkkal vitt hideg ebédünket. Ha bálba mentünk, végig nézte, milyenek a fiai frakkban s egyikünknek valódi francia klakkját is kölcsön adta. A vizsgák napján izgatottan járkált fel s alá szobájában, s mikor jött a sikert jelentő, öröm csattant fel arcán. Ha lumpoláson kapott, úgy szidott le, mint apa a fiát, nem a múltakért büntetve, de a jövő miatt óva. Nyáron, amikor valamelyikünk bebotlott a kongó épületben, családi asztalához ültette, elvitte tízóraizni a kis Szikszai, sőt szinte baráti kölcsönért is bátran fordulhattál hozzá. Este feljött négykezesezni a társalgóba, az Operából jövőnek arcán együtt érző elragadtatással szemlélte a wagneri borít, s a szabad napokon élünkre állt, hogy összebarangoljuk a budai hegyeket. Nem tudom, hogy az École normale mire tanítja növendékeit, de hogy a Collegium és nagy Bégé-je (csak ez volt a neve diszkrét, de pajtásos tiszteletből) az Életre nevelt, európai művészetben és tudományon, s a természet szeretetén épült magasrendű életre nevelt, az kétségtelen” (Laczkó Géza: Az Eötvös-Collegium, középiskolai tanárjelöltek állami internátusa. *Nyugat* 14. évf. (1920) 15–16. sz., 817–818).

Tartalomjegyzék

<i>Laudationes externorum</i>	9
René Roudaut	11
François Laquièze	14
Monique Canto-Sperber	15
Salvatore Ettore	16
Andrea Ferrara	18
Chiara Faraggiana di Sarzana	21
P. J. Rhodes	23
Herwig Maehler	24
Chris Carey	26
Mike Edwards	28
Shawn Gillen	29
Nikolaus Hamm	32
Elisabeth Kornfeind	34
Leonore Peer	36
Christian Gastgeber	38
Hermann Harrauer	42
Herbert Bannert	45
Jana Grusková	46
Christine Glaßner	47
August Stahl	48
Javier Pérez Bazo	50
Alicia Gómez-Navarro	52
 <i>Laudationes Hungarorum</i>	 57
Réthy Miklós	59
Hoffmann Rózsa	61
Dux László	65
Mezey Barna	67
Szepessy Tibor	70
Hiller István	73
Keszei Ernő	74
Dezső Tamás	76
Kozma László	77

Soós Anna	79
Pintér Károly	82
Kátai Zoltán	84
Körmendy Mariann	85
Karsai György.....	87
Kincses János	90
<i>Rectores</i>	93
Conspectus	95
Gerevich Tibor: Az Eötvös Collegium története – Bartoniek Géza (1854–1930)	96
Kiss Jenő: Gombocz Zoltán életéről és munkásságáról	103
Markó Veronika: Szabó Miklós	113
Nagy János: Keresztury Dezső	126
Pál Zoltán: Lutter Tibor	132
Szijártó István: A világra nyitott ablak	136
Vekerdy József	145
Bertényi Iván: Igazgatói működésem az Eötvös József Collegiumban (1993–1996) . . .	147
Bollók János.....	149
Takács László	154
<i>Historica • Res gestae</i>	161
Gángó Gábor: Eötvös József és barátai egyetemi éveiről, különös tekintettel a politikatudományi képzésre	163
Garai Imre: A magyar középiskolai tanári szakma kialakulása	176
Tóth Magdolna: „A budai parti ígéretföldje”	203
Kovácsik Antal: Az Eötvös Collegium Ménesi úti épületének felavatása a korabeli sajtó tükrében	211
Markó Veronika: Hogyan lett az Eötvös József Collegium könyvtárából az Irodalomtudományi Intézet Eötvös Könyvtára?	220
Szójka Emese: Fülep Lajos néprajzi gyűjteménye	236
Kucsman Árpád: Kémikusok a régi Eötvös Collegiumban	272
Győri Róbert: A múlttal való tudományos leszámolás – Eötvös collegista geográfusok az 1950-es években	288
Czifrusz Márton: Helyek és pozíciók újraírása – Wallner Ernő, Lettrich Edit és a hazai szociálgeográfiai iskola viszonya Mendöl Tibor örökségéhez	312
Tóth Károly: Művészettörténészek az Eötvös Collegiumban (1896–1950).....	328
Ritoók Zsigmond: Klasszika-filológia az Eötvös Collegiumban.....	345
Kucsman Árpád – Liptay György: Eötvös-kollégisták a Fasori Gimnázium tanári karában	348
Kapitány Adrienn: Az 1950-es évek a Kollégium történetében.....	365

Marafkó László: Nagyhatalmak ugratása, avagy groteszk lapok az Eötvös Kollégium félmúltjából	378
Dénes Iván Zoltán: Diákmozgalom Budapesten 1969-ben	383
Bakos István: Emlékeim a kollégista Kilencekről	401
ifj. Arató György: „Szabadság a jelszavunk” Március 15-e az Eötvös Kollégiumban, 1955–1984	410
Szabics Imre: Az Eötvös József Collegium és az École Normale Supérieure	419
Nemes Tibor: Az Eötvös Collegium és az École Normale Supérieure közötti közvetlen kapcsolatok újraélesztése a 80-as években	428
Bubnó Hedvig: Összefoglaló a collegiumi spanyol nyelvoktatásról, 1992–2010	432
<i>Historica • Magistri</i>	435
Korompay H. János: Horváth János és az Eötvös Collegium	437
Móser Zoltán: Ha a szellem napvilága ragyog	456
Farkas Zoltán et alii: Czebe Gyula élete dokumentumokban	463
Szakály Sándor: Szurmay Lajos, tábornok az Eötvös Collegiumból	553
Szávai János: Gyergyai Albert és az Eötvös Collegium	563
Ress Imre: Hugo Kleinmayr és a germanisztikai oktatás megalapozása az Eötvös Collegiumban	570
Kiss Jenő: Zsirai Miklós	579
Keszthelyi Lajos: Bay Zoltán	596
Pál Zoltán: Keresztury Dezső igazgatósága az állambiztonsági megfigyelések tükrében	599
Keszthelyi Lajos: Faragó Péter	612
Farkas Zoltán: Gyóni Mátyás	617
Papp István: Kettős ügynök – Nagy Péter, Szabó Dezső és az állambiztonság	625
Balogh Elemér: Szász Imre versus Brusznay Árpád	638
Bottyán Gergely: Antal László és a mai magyar nyelvtudomány	643
Dörnyei Sándor: Emlékezés Tomasz úrra	648
Ifj. Tomasz Jenő: Tomasz úr és az Eötvös Collegium	653
<i>Memorabilia</i>	683
„Felújítani azt, ami érdemes” – Beszélgetés Elekfi Lászlóval	685
Tóth Gábor: Az idő sodrában	709
Lekli Béla: Az Eötvös Kollégium az 1956 utáni években	836
Gereben Ferenc: Egyetemi évek (1962–1967)	838
Kósa László: Az Eötvös Kollégiumban éltem én is (1963–1967)	861
Bakos István: Az Eötvös Kollégium autonómiaöregvései és Baráti Körének megalakítása	889
Galántai Ambrus: Szubjektív történelem	899

Studia Germanica 923

Balázs Sára: "Freiwillig dient der Geist":

Germanistik in der Veranstaltungsreihe des Lustrum Saeculare Collegii 925

Eve-Marie Kallen: Dezső Keresztury als Kulturvermittler und Pädagoge

und das Eötvös-Collegium 928

August Stahl: „Schlussstück”. Rilkes Sicht und Deutung des Todes 944

Frank Baron: Die Entstehung des Faust-Mythos im 16. Jahrhundert 962

Christine Glaßner: Zur handschriftlichen Überlieferung der Visiones Georgii 967

András F. Balogh: Schlacht der Stereotype in der Vngrischen

Schlacht des Jacob Vogel 975

Ilona Feld-Knapp Cathedra Magistrorum – Lehrerforschung.

Lehrer-Denken und Lehrer-Wissen 982

Géza Horváth: Elmar Tophoven, der Begründer des Europäischen

Übersetzer-Kollegiums 997

Anita Czeglédy: „Schutzmarke: der Steg.”

Interkulturalitätin Márton Kalász' Lyrik 1006

Studia Slavica 1021

Katalin Kroó: Slawistik in der Veranstaltungsreihe

des Lustrum Saeculare Collegii 1023

Urs Heftrich: Lew Tolstoi und Anton Tschechow: Zum Doppeljubiläum 2010 1025

Bettina Kaibach: Raum für Nostalgie: Steppe und Prärie in Anton Čechovs Step'

und Willa Cathers My Ántonia 1032

Wolf Schmid: Eventfulness and Context 1052

Studia Classica 1065

Tamás Mészáros: Klassische Philologie in der Veranstaltungsreihe

des Lustrum Saeculare Collegii 1067

Mike Edwards: The Application of Criticism to Textual Criticism 1069

Herwig Maehler: Pindar und die Tyrannen 1076

P. J. Rhodes: The Erxadieis inscription 1084

Artes 1093

Teleki Pál, a Collegium kurátora (1920–1941) 1095

Epikus és komikus collegiumi enumeráció 1935-ből – Közreadja: Takács László 1100

Farkas Zsuzsa: Fotótörténeti adalékok az Eötvös Collegium archív fotóiról 1119

Süle Ágnes Katalin: Az Eötvös Collegium épülete 1137

Havas László: Hadrianus mint Pseudo-Alexandros? 1146

Sántháné Gedeon Mária: Kultúraközi kommunikáció: magyarságkép az angol mint lingua franca tükrében	1156
Csuday Csaba: Az irodalom: „negatívan élni”	1161
Szlukovényi Katalin: Kollégisták, költők, korszakok: szépirodalmi hagyományok az Eötvös Collegiumban	1165
<i>Membra et alumni</i>	1179
<i>Pro patria defuncti</i>	1211
Tartalomjegyzék	1215
Appendix – Mellékletek jegyzéke	1221

Kedves Olvasó!

Önre gondoltunk, amikor a könyv előkészítésén munkálkodtunk. Kapcsolatunkat szorosabbra fűzhetjük, ha belép a *TypoKlubba*, ahonnan értesülhet új kiadványainkról, akcióinkról, programjainkról, és amelyet a www.tygotex.hu címen érhet el. Honlapunkon megismerkedhet kínálatunkkal is, egyes könyveinknél pedig új fejezeteket, bibliográfiát, hivatkozásokat találhat, illetve az esetlegesen előforduló hibák jegyzékét is letöltheti.

Kiadványaink egy része e-könyvként (is) kapható:

www.interkonyv.hu

Észrevételeiket a velemeney@tygotex.hu e-mail címen várjuk.

Kiadja az Eötvös Collegium és a Typotex Kiadó, az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.

Felelős kiadó: dr. Horváth László – Votisky Zsuzsa

Tördelte: Vidumánszki László

A borítót tervezte: Tóth Norbert

Terjedelem: 85,6 (A/5) ív

Nyomta és kötötte: Séd Nyomda, Szekszárd

Felelős vezető: Katona Szilvia